

Heroism as a manifestation of a high ethical dimension

Makhliyo NOMURATOVA¹

Academy of the Armed Forces of the Republic of Uzbekistan

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 2024
Received in revised form
15 February 2024
Accepted 15 March 2024
Available online
25 April 2024

ABSTRACT

This article discusses the high expression of ethical factors in daily activities and belligerent actions.

2181-1415/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol5-iss2-pp51-55>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

New Uzbekistan,
New Uzbekistan,
Brave Forces,
ethical dimension,
heroism,
Najmiddin Kubro,
Amir Temur,
military heroism,
awards.

Qahramonlik axloqiy omilning yuksak ifodasi sifatida

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

Yangi O'zbekiston,
Qurolli Kuchlar,
axloqiy omil,
qahramonlik,
Najmiddin Kubro,
Amir Temur,
harbiy qahramonlik,
shijoat.

Ushbu maqolada qahramonlik hodisasi kundalik faoliyatda va jangovar harakatlarda axloqiy omilning yuksak ifodasi ekanligi haqida mulohazalar berilgan.

¹ PhD, Associate Professor, Department of National Pride and Military Patriotism, Academy of the Armed Forces of the Republic of Uzbekistan.

Героизм как высшее проявление морального фактора

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

Новый Узбекистан,
Вооруженные Силы,
моральный фактор,
героизм,
Наджмиддин Кубро,
Амир Темура,
военный героизм,
мужество.

В статье анализируется героический феномен как высшее проявление морального фактора в повседневной деятельности и боевых действиях.

Hozirgi globallashuv davrida mamlakatimizni yangi rivojlanish bosqichiga olib chiqish, xalq farovonligini oshirish, inson qadrini ulug'lash, barkamol shaxsni tarbiyalash masalalariga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar izchillik bilan amalga oshirilmoqda. Darhaqiqat, "Yangi O'zbekistonni barpo etishda har birimizning faol ishtirokimiz, chuqur mas'uliyat tuyg'usi bilan yashash bugun davr talabiga aylandi" [1]. Ayni paytda, xalqimizning tinch va osuda hayot kechirishini ta'minlash, davlatimizning hududiy yaxlitligini va chegaralarimiz daxlsizligini ishonchli himoya qilish maqsadida harbiy sohada ham ulkan o'zgarishlar ro'y bermoqda. Mudofaa tizimida nafaqat tinchlik va xavfsizlikni ta'minlash, milliy armiyamizni jangovar qudratini oshirish masalalari, balki ma'naviy-axloqiy tarbiya masalalariga alohida e'tibor qaratilib, haftaning har juma kuni "Ma'naviy yuksalish va vatanparvarlik kuni" sifatida targ'ibot darslari tashkil etilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlab o'tganlaridek, "Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz" [2].

Ma'lumki, Qurolli Kuchlarning jangovar tayyorgarligi va jangovarlik qobiliyati – bir-biri bilan o'zaro dialektik bog'liq bo'lgan moddiy va ma'naviy omillar orqali namoyon bo'ladi. Moddiy tomon qanchalik ahamiyatli bo'lmasin, asosiy e'tibor inson omiliga, shaxsiy tarkibning harbiy-kasbiy, ma'naviy-axloqiy sifatlariga qaratiladi. Zero, axloqiy omil davlatning harbiy xavfsizligini ta'minlab beruvchi, zamonaviy jangovar harakatlarda g'alabaga yetaklovchi, asosiy hal qiluvchi manbalardan biri bo'lib, u harbiy xizmatchining, harbiy bo'linmaning muayyan vazifani bajarish jarayonida axloqiy kuch-qudratini ifodalovchi me'yoridir. Mazkur tushuncha kundalik hayotda inson xulq-atvori va faoliyatiga nisbatan tavsif berishda beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Qahramonlik tarixiy hodisa sifatida kishilar ijtimoiy faolligining yuqori shaklini ifodalaydi. Qahramonlik – insonning muayyan vaziyatda ongli va maqsadga yo'naltirilgan faoliyatidir. Qahramon u yoki bu vaziyatda o'zining ichki ishonchiga asoslanib, qo'rqmay o'lim xavfiga qarshi boruvchi va ixtiyoriy ravishda o'z hayotini qurbon qiluvchi shaxs. Ijtimoiy taraqqiyotning har bir bosqichida unga mos keladigan o'z qahramonlari bo'ladi.

Ta'kidlash kerak, muqaddas zaminimizda ulg'ayib, voyaga yetgan buyuk ajdodlarimiz Vatan erki va ozodligi yo'lida ko'rsatgan mislsiz qahramonliklari bilan insoniyatni hanuz lol qoldirib kelmoqdalar. Ona Vatanimiz tarixiga nazar tashlasak, To'maris, Shiroq, Spitamen, Jaloliddin Manguberdi, Najmiddin Kubro, Temur Malik, Amir Temur, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi nomlari mangulikka daxldor shaxslarni

ko'ramiz. Jumladan, buyuk ajdodimiz Najmiddin Kubroning jasorati tillardan-tillarga o'tib keladi. U Xorazmga mo'g'ullar bostirib kelayotganidan xabar topib, birinchilardan bo'lib Vatan himoyasiga o'tlanadi. Najmiddin Kubroning xalq orasidagi dovrug'-shuhratini eshitib, Chingizxon u kishiga chopar yuborib, "Men Xorazmni qatliom qilmoqchiman, shuning uchun sizdek ulug' shaxs u yerdan ketib, bizga qo'shilishingizni so'rayman", degan. O'z jonini saqlab qolish yo'lida Vatanini yovga topshirishni or deb bilgan shayx bosqinchilarga qarshi: "Yo Vatan, yo sharaflı o'lim" deya jangga kiradi va mardlarcha tug' ko'tarib borayotgan holatda halok bo'ladi [3]. Najmiddin Kubroning ona-Vataniga sadoqati asrlar osha ma'naviy jasoratning buyuk cho'qqisiga, mardlik va matonatning oliy namunasiga aylandi.

Qahramonlik mohiyati jihatidan shaxs erkinligining yuksak ko'rinishini ifodalaydi. U inson ongingning o'ziga xos komponenti sifatida kundalik amaliy faoliyatda va jangovar harakatlarda axloqiy omil doirasida o'ziga xos tarzda namoyon bo'ladi. Qahramonlik hodisasi jangovar shon-shavkat deb aytish mumkin bo'lgan juda ko'p qirralarga ega: shijoatkorlik, mardlik, botirlik, fidoyilik, vatanparvarlik, dovyuraklik, jasorat, matonat kabilar. Mazkur jihatlar inson faoliyatining muayyan tabiatidan kelib chiqqan holda namoyon bo'ladi. Shuningdek, qahramonlik eng fojiali vaziyatda ham insonning o'ziga va kelajakka bo'lgan ishonchini saqlab qolishiga imkon beradi. U qo'shinlar axloqiy barqarorligini ta'minlab, hatto dushmanga ham ta'sir ko'rsatadi, ya'ni ular ongida g'alabaga bo'lgan ishonch hissini so'ndiradi. Ana shunday xislatlarni o'zida mujassam etgan buyuk sarkarda Amir Temur Toshkent uchun bo'lgan jangda chap oyog'idan jarohat olishiga qaramay jang maydonini tashlab ketmadi: "Og'riq kuchli bo'lsa ham, men ovoz chiqarmadim, ingramadim hatto. Shuning uchun ham jangchilarim mening shikastlanganimni bilishmadi. Aslida ham rahnamoning mardligi shundaki, o'linga yuzma-yuz borib, dushmanlar bilan mardonavor kurashish barobarida, jarohatlangan payti dod solmasligi, ingramasligi darkor" [4].

Mardonavor harakat – *qahramonlikning toji* – yuksak g'oyalar uchun kishilarning botirlarcha xatti-harakatlari orqali yuz beradi. Qahramonlik ro'yobga chiqquniga qadar turli bosqichlarda ushbu tarkibning yo u jihati yoki bu xususiyati ustuvorlik qiladi. Agar shaxsning mardonavor harakatga tayyorgarlik darajasi milliy g'oyamizga bo'lgan mustahkam e'tiqodiga, intellektning axloqiy yetukligiga asoslansa, qahramonlik hodisasi rivojida belgilovchi ustuvorlik irodaga tegishli bo'ladi. His-tuyg'ular, o'z navbatida, mardonavor harakatni yuzaga chiqaradigan motivatsiyani kuchayishiga turtki beradi. Shaxsning harbiy mahorati, maxsus kasbiy tayyorgarligi qanchalik yuqori bo'lsa, mustahkam e'tiqodi, barqaror ruhiyati, metin irodasi shunchalik samarali namoyon bo'ladi. Zamonaviy sharoitlarda har tomonlama chuqur kasbiy bilim va malakaga ega bo'lmay turib, qahramonlik hodisasini namoyon etish imkoniyati tobora kamayib bormoqda.

Harbiy qahramonlik ijtimoiy hodisa sifatida o'ziga xos xususiyatlarga ega. Harbiy xizmat tabiati shundaki, u barcha toifadagi harbiy xizmatchilardan hamma vaqt qahramonlik ko'rsatishga tayyor turishni taqozo etadi. Shu sababli harbiy xizmatchi va qahramon tushunchalari bir-biri bilan o'zaro dialektik bog'liqdir. Harbiy qahramonlik deganda shaxs, xalq, harbiy bo'linmaning dushman ustidan g'alaba qozonishi uchun fidokorona harakat qilib, qurolli kurashda jangovar faollik va axloqiy mas'uliyatni yuqori darajada namoyon etishi tushuniladi. Misol uchun, o'zbek o'g'loni, 57-gvardiyachi diviziya qo'mondoni general-mayor Sobir Rahimov ko'rsatgan harbiy jasorati uchun to'rt

marta Qizil Bayroq ordeni, Suvorov ordeni, Qizil Yulduz ordeni va ko'plab medallar bilan taqdirlangan. 1943-yil unga general-mayor unvoni beriladi va Moskvada oliy harbiy Akademiyaga o'qishga chaqiriladi. Akademiyani tamomlab, avval Belorussiyani, so'ng Polshaning Gnev, Starograd, Dzyaldovo shaharlarini ozod etish uchun janglarda sarkardalarga xos harbiy san'atini hamda jasur, mard, qat'iyatli general ekanligini namoyish etadi. U 26-martda Gdansk shahrini ozod etish uchun olib borilgan jangda qahramonlarcha halok bo'ladi va o'limidan so'ng Qahramon unvoni berilgan. Gdansk shahridagi ko'chalar, maktablarga general Sobir Rahimov nomi berilgan.

Qahramonlik shijoati o'lim xavf solib turgan vaziyatda yaqqol namoyon bo'ladi. Ma'lum ma'noda u "bir martalik", individuallashtirgan tabiatga ega. Ayni paytda, shijoat guruh, jamoa, hatto butun bir sinfga ham xos xususiyat bo'lib, u odatda kishilarning qahramonlik namunalaridan ruhlanishi natijasida yuzaga keladi. "Shijoat deb botir va yurakli bo'lmakni aytilur. Shijoatning haqiqati qalbning matonatidan, ruhning salomatidan iboratdir" [5]. Shuningdek, Xusayn Voiz Koshifiy "Axloqi Muhsiniy" asarida aytadiki, "shijoat fazilatlarining onasidir, ya'ni ulug' va yoqimli xislatlardan. U botirlik, jasorat, mardlik ma'nolarini anglatadi. Shijoatli odamni hamma o'ziga do'st sanaydi. Shu bois, bu fazilat eng qiyin, mashaqqatli fazilatlardan biridir". Qahramonlik shijoati – shaxsning ulug'vor maqsadlar yo'lida hech narsani o'ylamay qilingan ongli xatti-harakati. Inson biror bir xavf-xatarga duch kelganida irodasi mustahkam bo'lishi, o'zini mardonavor tutishi lozim. Qahramonlik shijoatining ahamiyati, birinchi navbatda, ommaviy harakatning tashabbuskori ekanligida o'z ifodasini topadi. Zero, ona Vatani va xalqi uchun o'z jonini fido qilish qahramonlikning yuksak namunasi hisoblanadi.

O'zbekiston mustaqilligining o'tgan davrida Vatanimizning ko'plab asl farzandlari, xususan, mard harbiylarimiz mustaqilligimizni asrash, yurtimiz tinchligini ta'minlash, xalqimizning qadr-qimmatini, or-nomusini himoya qilish, bosqinchi va yovuz kuchlarga qarshi kurashlarda bukilmay iroda va jasorat namunasini namoyon etib, bugungi tinch va osoyishta kunlar uchun jonini fido qildilar. Bular qatorida, 2000-yil Surxondaryo viloyatining tog'li hududlarida xalqaro terrorchi jangari to'dalariga qarshi kurashda katta leytenant Jalilov M.M., katta leytenant Salimov A.S., leytenant G'aniyev B.A., leytenant Sadinov S.S., batalon feldsheri serjant Madolimov Q.N., kichik serjant Oxunov Yu.N. va boshqalar fidoyilik namunalarini ko'rsatdilar [6]. Ular jangning hal qiluvchi daqiqalarida irodaning imkon darajasida safarbar etilishi va axloqiy tuyg'ularning kuchayishini namoyon etdilar. Zotan, jangda mardlik va jasorat muhim o'rin tutadi. Bu sifatlar kishining faqat jismoniy quvvatini anglatmaydi, balki jangchida katta qalb bo'lishi lozimligini ham bildiradi [7].

Jangovar vaziyatda jangovar shijoat o'zini qurbon qilish orqali ham namoyon bo'lishi mumkin. Bu hodisa fidoyilikning to'liq ifodasi, shaxs (yoki jamoa)ning umumiy taraqqiyot manfaatlari yo'lida o'zini qurbon qilishga qodirligini aks ettiradi. Tillarda doston bo'lgan razvedkachi N. Kuznesov o'limi oldidan shunday yozadi: "Men hayotni sevaman, men hali juda yoshman. Ammo o'z onamdek sevgan Vatanim nemis bosqinchilaridan ozod bo'lishi yo'lida o'zimni qurbon qilishimni talab etmoqda va men buni amalga oshiraman" [8]. Inson eng og'ir, fojiali daqiqalarda o'zidan nimadir qolishini, uning nomi izsiz ketmasligini, ona Vatanining sodiq o'g'loni bo'lib qolishni istaydi. Faqat axloqiy erkinlikning yuksak darajasiga ko'tarilgan insonlarga fojiali daqiqalarda bunday harakatlarni amalga oshirishga qodir bo'ladi.

Shu bilan birga, inson kundalik faoliyati davomida o'z vazifalarini bajarish jarayonida ham qahramonona harakatlarni sodir etishi mumkin. Jumladan, chegarachilarning kundalik xizmati, uchuvchilarning murakkab vaziyatlarda yuqori va past balandliklarda, hatto tunda ham parvozni amalga oshirishi, sapyorlar, razvedkachilar, tankchilar, artilleriyachi va boshqa mutaxassislarning kundalik faoliyati qahramonlikning yorqin namunasidir.

Xullas, qahramonlik harakati inson o'z oldiga qo'ygan vazifalarning ulug'vorligi bilan aniqlanadi. Axloqiy omil yuksak ma'naviy safarbarlik holatida bo'lganida qahramonlik komponenti o'zini yaqqol namoyon etadi. Shu bois harbiy xizmatchilarimizning kasbiy mahorati, jangovar tayyorgarligi va ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga yuqori talablar qo'yilmoqda. Zero, tarbiyaviy ishlar to'g'ri va aniq tashkillashtirilsa, shaxsiy tarkibning ruhiyati baland bo'ladi, axloqiy kuch moddiy kuchga aylanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. Т.: Ўзбекистон, 2021. -25 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1-ж. – Т.: Ўзбекистон, 2017. 146-б.
3. Аминов Б., Расулов Т. Ватан – юракдаги жавоҳир. –Т.: Ўқитувчи, 2001. -77-79 б.
4. Марсел Брион. Менким сохибқирон – жахонгир Темур. –Т.: Янги аср авлоди, 2012. –68-69 б.
5. Абдулла Авлоний. Танланган асарлар. 2-ж. –Т.: Маънавият, 2006. –47 б.
6. Мард ўғлонлар номи барҳаёт.-Т.: Ўзбекистон, 2018. -560 б.
7. Марсел Брион. Менким сохибқирон – жахонгир Темур. –Т.: Янги аср авлоди, 2012. –327 б.
8. Говорят погибшие герои. –М.: Госполитиздат, 1961. -188 с.